

Vergaderjaar 2001–2002

19 529

Vaststelling van titel 7.17 (verzekering) en titel 7.18 (lijfrente) van het nieuwe Burgerlijk Wetboek

Nr. 7

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen 16 april 2002

Met veel belangstelling heb ik kennisgenomen van het voorlopig verslag over het wetsvoorstel. Op de opmerkingen en vragen van de commissie ga ik gaarne als volgt in.

1. Het doet mij genoegen dat de commissie onderschrijft dat door de regeling van de materie van de uitwinning van levensverzekeringen bij faillissement en beslag in de Faillissementswet en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in titel 7.17 kan worden volstaan met een eenvoudiger opgezette regeling. Vereenvoudiging is ook bereikt door de ontvlechting van de regeling ter zake van uitwinning van een levensverzekering in een nalatenschap en de uitwinningregels in titel 7.17, die de commissie terecht van grote betekenis noemt.

2. Terecht wijst de commissie erop dat de hiervoor bedoelde ontvlechting meebrengt dat de regeling van de sommen- en levensverzekering in titel 7.17 in het kader van de behandeling van het nieuwe erfrecht – behoudens het hierna te noemen artikel 7.17.3.4 – geen bijzondere aandacht behoeft. Voorts brengt dit mee dat ook de bepalingen in het nieuwe erfrecht en schenkingsrecht betreffende de uitwinning van een levensverzekering in een nalatenschap (de artikelen 4.5.3.10 lid 5, 4.4.2.7b lid 1 en lid 2, onder b, en 7.3.12c) in het kader van dit wetsvoorstel geen bijzondere aandacht behoeven.

Op de vraag van de commissie betreffende artikel 7.17.3.4 ga ik gaarne als volgt in. Artikel 7.17.3.4 lid 3 bepaalt dat het bewind over een recht op uitkering dezelfde rechtsgevolgen heeft als een bij uiterste wilsbeschikking ingesteld bewind, met dien verstande dat ingevolge onderdeel a de daarbedoelde termijnen voor de opzegging of opheffing van het bewind niet aanvangen met het overlijden van de erflater, maar met het opeisbaar worden van de uitkering of de eerste van een reeks uitkeringen. De commissie vraagt of het niet raadzaam is om eenzelfde regeling te treffen voor een bewind over een recht op uitkering, ingesteld bij uiterste wilsbeschikking. Opmerking verdient hierbij dat een recht op uitkering niet altijd bij uiterste wilsbeschikking onder bewind kan worden gesteld. Uit artikel 4.4.7.1 lid 1 vloeit voort dat een erflater bij uiterste wilsbeschikking slechts bewind kan instellen over een of meer door hem nagelaten of vermaakte

goederen. Het bewind kan derhalve slechts betrekking hebben op goederen die behoren tot zijn nalatenschap («nagelaten»), of met betrekking waartoe door hem, wanneer zij niet tot de nalatenschap behoren, een legaat is gemaakt ten laste van een of meer van de erfgenamen. Zulks doet zich bij het recht op uitkering veelal niet voor, met name niet in het normale geval dat de verzekeringnemer een derde als begunstigde heeft aangewezen. Behoort het recht op uitkering wèl tot de nalatenschap, zoals met name in het geval van een blanco polis, dan kan de erflater daarover bij uiterste wilsbeschikking een bewind instellen. In veel gevallen zal het testamentaire bewind niet slechts het recht op uitkering betreffen, maar deel uitmaken van een meer omvattend bewind over de nalatenschap of een deel daarvan. Daarbij zou het niet praktisch zijn wanneer voor de opzegging of opheffing van het bewind ten aanzien van onder het bewind staande goederen verschillende termijnen gehanteerd zouden moeten worden. Een meer beperkte aanpassing van de regeling van het testamentaire bewind, waarbij aansluiting bij artikel 7.17.3.4 lid 3 zou worden beperkt tot die gevallen wanneer het ingestelde bewind niet mede andere nagelaten of vermaakte goederen betreft, is weliswaar denkbaar, maar verdient naar mijn oordeel toch, ter vermindering van complicering van de regeling, niet de voorkeur. Daarbij kan bedacht worden dat in veel gevallen artikel 7.17.3.4 lid 3 toch al niet tot andere resultaten voert dan de regeling van het testamentaire bewind in Boek 4. Nogal eens zal een uitkering immers opeisbaar worden op het tijdstip van overlijden van de verzekeringnemer/verzekerde, zodat dit aanvangstijdstip van de termijnen van de artikelen 4.4.7.2, 4.4.7.3 lid 2 en 4.4.7.4 lid 2 samenvalt met dat van artikel 7.17.3.4 lid 3.

3. De commissie vraagt aandacht voor een schriftelijk commentaar, gedaateerd 16 november 2000, van prof. mr. P. Clausing op het voorgestelde artikel 7.17.3.4a lid 7. Prof. Clausing stelt daarin twee zaken aan de orde.

In de eerste plaats gaat hij in op het geval van een verzekering waarbij de verzekeringnemer als begunstigde «zijn nalatenschap» heeft aangewezen. Anders dan in het geval – geregeld in artikel 7.17.3.4a lid 4 – dat de als zodanig aangeduide erfgenamen van de verzekeringnemer of de verzekerde zijn aangewezen, zal hier de uitkering in de nalatenschap vallen en derhalve niet ten goede komen aan erfgenamen die de nalatenschap verwerpen (Kamerstukken II 1985/86, 19 529, nr. 3, blz. 39). In de literatuur wordt echter verschillend gedacht over de vraag of een uitkering die aldus in de nalatenschap valt, tevens in een huwelijksgemeenschap van de verzekeringnemer valt. Zie Asser-Clausing-Wansink, nr. 421. Met prof. Clausing ben ik daarom van oordeel dat het de voorkeur verdient op dit punt in de wet duidelijkheid te scheppen, evenwel in een andere dan door hem bepleite zin. In navolging van mijn ambtsvoorganger ben ik namelijk van mening dat wanneer de verzekeringnemer zijn nalatenschap als begunstigde heeft aangewezen, de erfgenamen de uitkering op grond van een eigen recht verkrijgen (zie Kamerstukken II 1994/95, 23 429, nr. 8, p. 6). Een daartoe strekkende wijziging die op dit punt duidelijkheid verschaft is opgenomen in de tweede nota van wijziging. Door op dit punt duidelijkheid te verschaffen wordt ook buiten twijfel gesteld dat de uitkering, indien de verzekeringnemer in gemeenschap van goederen was gehuwd, daarvan geen deel uitmaakt. Prof. Clausing heeft daartegen echter bezwaar, omdat dit tot ongerechtvaardigde resultaten kan leiden ten opzichte van de langstlevende echtgenoot wanneer de verzekering met gemeenschapsgeld is gefinancierd. Bedacht moet echter worden dat de verzekeringnemer het, indien hij dit wenselijk acht, zelf in de hand heeft om er voor te zorgen dat de uitkering wèl in zijn huwelijksgemeenschap valt, en wel door zichzelf als begunstigde aan te wijzen of de polis blanco te laten. Voorts zij hierover nog opgemerkt dat – zoals hieronder wordt aangekondigd – in het kader van de invoeringswetgeving

zal worden gezien of een voorziening kan worden gecreëerd waardoor bij de verdeling van de huwelijksgemeenschap rekening wordt gehouden met de ten laste daarvan gekomen premies.

In de tweede plaats gaat prof. Clausen in op het geval dat een verzekeringnemer bij een levensverzekering waarvoor de premies ten laste van zijn huwelijksgemeenschap zijn gekomen, een derde herroepelijk met bevoordelingsbedoeling heeft aangewezen als begunstigde. Een dergelijke herroepelijke aanwijzing kan de andere echtgenoot niet vernietigen als een gift die zonder zijn toestemming is gedaan, zo vloeit voort uit artikel 88 lid 4 van Boek 1, zoals dat zal komen te luiden ingevolge wetsvoorstel 17 213 tot vaststelling van titel 7.3 (Schenking) van het nieuwe Burgerlijk Wetboek (Kamerstukken I 2000–2001, 17 213, nr. 333, blz. 5). Een zodanige aanwijzing levert, zolang zij nog niet kan worden aanvaard, geen gift op in de zin van artikel 7.3.12 lid 2, doch is veeleer vergelijkbaar met een legaat en blijft daarom evenals legaten en andere uiterste wilsbeschikkingen buiten de werkingssfeer van artikel 88 van Boek 1. Prof. Clausen acht het ongewenst dat de begunstigde na overlijden van de verzekeringnemer de uitkering kan ontvangen, waarvoor de premies ten laste van de huwelijksgemeenschap zijn gekomen. Hij stelt daarom voor om in artikel 7.17.3.4a een voorziening op te nemen waardoor de echtgenoot een zodanige herroepelijke aanwijzing kan vernietigen, mits de premiebetaling mede geschiedt of is geschied ten laste van een tussen de echtgenoten bestaande gemeenschap.

Inderdaad brengen de voorgestelde artikelen 7.3.12 en 88 van Boek 1 mee dat een herroepelijke aanwijzing niet kan worden vernietigd door de echtgenoot van de verzekeringnemer, ook niet als de premies voor de verzekering mede ten laste van de huwelijksgemeenschap zijn gekomen. Datzelfde geldt uiteraard ook als de verzekeringnemer geen derde als begunstigde had aangewezen, waardoor de uitkering in zijn nalatenschap valt, en aan de derde een gewoon legaat ter hoogte van het bedrag van de uitkering had gemaakt. Wel bestaat er in zoverre een verschil dat de uitkering in het eerste geval tevens valt in de door het overlijden ontbonden huwelijksgemeenschap, terwijl het legaat slechts ten laste van de nalatenschap komt. Naar mijn oordeel rechtvaardigt dit verschil niet een zo vergaande voorziening als een vernietigingsrecht. Niet alleen zou daarvoor de derde, aan wie de verzekeringnemer de uitkering toedacht, in het geheel niets ontvangen, maar dit zou dan ook nog het geval zijn als slechts een gering deel van de premies die ten laste van de huwelijksgemeenschap zijn gekomen – een element van het sinds 1992 geldende artikel 88 lid 1, onder b, van Boek 1 dat nu juist van vele zijden is bekritiseerd. Te bedenken valt voorts dat schuldeisers van de huwelijksgemeenschap zo nodig wèl verhaal kunnen nemen op de uitkering: op grond van artikel 193 van Boek 3, zoals voorgesteld bij wetsvoorstel 27 245 (Aanpassingswet erfrecht), is vereffening van de huwelijksgemeenschap mogelijk op de wijze als voorzien in Boek 4, waardoor de uitkering uit sommenverzekering gedurende drie jaar kan worden teruggevorderd door de vereffenaar. De langstlevende echtgenoot zal op grond van het wettelijk verzorgingsrecht eveneens zo nodig verhaal kunnen nemen op de uitkering uit sommenverzekering, indien haar verzorging die vereist (artikel 4.2A.2.3 lid 5 jo. artikel 4.4.2.7e, tweede zin). Aan de belangen van zowel schuldeisers als de verzorging van de langstlevende echtgenoot is daarmee derhalve voldoende recht gedaan. Wel ben ik bereid in het kader van de invoeringswetgeving bij het nieuwe verzekeringsrecht te bezien of in aanvulling daarop een voorziening kan worden gecreëerd waardoor bij de verdeling van de huwelijksgemeenschap rekening wordt gehouden met de ten laste daarvan gekomen premies. Mijn gedachten gaan uit naar een regeling waarbij de echtgenoot van de verzekeringnemer in verband daarmee een vergoedingsrecht krijgt.

4. Het doet mij genoeg dat de commissie met kennelijke instemming vaststelt dat de wijziging van artikel 7.17.3.8, dat beschouwd kan worden als de verzekeringsrechtelijke variant van de uit het erfrecht bekende onwaardigheid, meer in overeenstemming is gebracht met artikel 4.1.3 sub a, op grond waarvan voor onwaardigheid wegens het ombrengen van de erflater, alsmede de poging daartoe, de voorbereiding daarvan of de deelneming daaraan, een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling is vereist.

5. De commissie vraagt of er geen sprake is van een omissie nu de vereffenaar van de nalatenschap – op wie artikel 22a Faillissementswet via artikel 4.5.3.10a van overeenkomstige toepassing is verklaard – niet wordt vermeld in artikel 7.17.3.25 lid 4. Inderdaad behoort ook de vereffenaar van de nalatenschap van de verzekeringnemer te worden opgenomen in de kring van personen aan wie een beperking of uitsluiting van het in artikel 7.17.3.13 lid 1 bedoelde recht de verzekering door de verzekeraar te doen afkopen, niet kan worden tegengeworpen. Een daartoe strekkende wijziging is opgenomen in de tweede nota van wijziging.

6. De commissie vraagt aandacht voor het feit dat het oorspronkelijk voorgestelde artikel 7.17.3.23a lid 3 de verzekeraar beschermt, indien de verzekeraar die niet op de hoogte was met het faillissement van de verzekeringnemer, een uitkering aan de begunstigde had gedaan. Grond voor deze bescherming was gelegen in de omstandigheid dat de verzekeraar terzake van de uitkering geen schuldenaar is van de failliete verzekeringnemer, doch van een derde begunstigde die buiten het faillissement staat. Daarom, aldus de memorie van toelichting, gaat het niet aan de verzekeraar te belasten met het risico waarmee de Faillissementswet slechts schuldenaren van de failliet belast (Kamerstukken II 1985/86, 19 529, nr. 3, blz. 62). Een dergelijke situatie kan zich, zo merkt de commissie op, ook voordoen in de gevallen als geregeld in de artikelen 22a en 295a Fw. Inderdaad meen ik dat de verzekeraar die niet op de hoogte is van het faillissement of de toepassing van de schuldsaneringsregeling, niet belast behoort te worden met het daaraan verbonden risico. Een betaling aan de begunstigde zal dan aan de curator of bewindvoerder tegengeworpen moeten kunnen worden. Is echter voor het faillissement of de toepassing van de schuldsaneringsregeling beslag gelegd ten laste van de verzekeringnemer, en is de verzekeraar op die grond gehouden de uitkering onder zich te houden (artikel 479r lid 1), dan is er uiteraard geen reden om de verzekeraar te beschermen. Een daartoe strekkende wijziging is opgenomen in de tweede nota van wijziging. Daarbij is voorts bepaald dat, zoals ook in artikel 7.17.3.23a het geval was, wanneer de verzekeraar de gedane betaling aan de curator of bewindvoerder kan tegenwerpen, de curator of bewindvoerder verhaal hebben op de begunstigde.

7. De commissie wijst erop dat artikel 479p lid 1 Rv de verzekeringnemer of de begunstigde de mogelijkheid biedt de beslaglegger in kort geding te dagvaarden om een verbod tot afkoop/begunstigingswijziging te verkrijgen. Hier ontbreekt wellicht, zo merkt de commissie op, het voorschrift dat de verzekeringnemer of de begunstigde een copie van de dagvaarding moet sturen aan de verzekeraar, zodat de verzekeraar weet dat hij niet kan overgaan tot afkoop of begunstigingswijziging. Inderdaad is het van belang dat ook de verzekeraar op de hoogte raakt van de door de verzekeringnemer of begunstigde ingestelde vordering. Het ligt daarom voor de hand dat een zodanige vordering in kort geding mede wordt gericht tegen de verzekeraar. Gebeurt dat niet, en wordt de verzekeraar ook niet op andere wijze op de hoogte gesteld, dan zal de verzekeraar op grond van artikel 34 van Boek 6 BW beschermd worden tegen aanspraken van de verzekeringnemer en de begunstigde. Nu de

verzekeringnemer of de begunstigde het zelf in de hand heeft de vordering ook tegen de verzekeraar te doen werken, kan een voorschrift tot verzending van een copie van de dagvaarding naar mijn oordeel achterwege blijven.

De Minister van Justitie,
A. H. Korthals